

ТМ	Г. XXVI	Бр. 4	Стр. 641 - 643	Ниш	октобар - децембар	2002.
----	---------	-------	----------------	-----	--------------------	-------

Приказ дела
Примљено: 10.10.2002.

Снежана Васић

ПРЕЦИЗНИ МЕХАНИЗАМ ФУНКЦИОНИСАЊА ЦЕНА*

Овај рад има за циљ да прикаже књигу, која се недавно појавила у штампи, под називом "Механизам цена" проф. др Душана Здравковића.

Ова књига је резултат дугогодишњег истраживања аутора у овој области и његове жеље, која датира још из асистентских дана, да напише књигу под овим називом инспирисан истоименом књигом познатог француског економисте Жан Маршала из 1966. године, која је у своје време дала значајан допринос области теорије и политике цена, тј. микроекономије. Такође, овом је књигом аутор желео постићи актуелност и сврсисходност у излагању тема из научне области теорија и политика цена (шира област: економија) као дугогодишњи професор на истоименом предмету на Економском факултету у Нишу.

Књига је тематски подељена у десет поглавља. У уводу је дат историјски преглед настанка, развоја и критике економских теорија од А. Маршала па надаље. Оне су добијале и губиле на значају током времена, због промена околности у којима су се примењивале и појаве нових идеја. Савремени економски амбијент представља изазов за економисте и намеће низ питања на која нису дати дефинитивни одговори. Време ће показати валидност појединих идеја, али је сасвим сигурно да симултано присуство "старих" и "нових" парадигми представља гаранцију да ће се наћи адекватна решења.

Пре теоријског и графичко-математичког објашњења деловања ценовног механизма у различитим тржишним стањима, неопходно је почети са класификацијом и карактеристикама тржишта. Најпре треба дефинисати оне тржишне структуре које имају теоријско-аналитички значај, а којих нема у реалности, као што су потпуна конкуренција и чист монопол, јер су то основни модели чијим се аналитичким проширивањем могу конструисати модели који су ближи реалним тржиштима (на пример монополистичка конкуренција). У првој глави наводе се главни критеријуми класификације тржишта које су користили најзначајнији аутори из ове области, као што су Штакелберг, Сејферт, Самјуелсон, Вајнтрауб, Папандреу итд.

Анализа започиње потпуном конкуренцијом где се представља равнотежна солуција у условима слободног деловања тржишних снага (по-

* Др Душан Здравковић, *Механизам цена*, Економски факултет, Ниш, 2002.

нуде и тражње) између мноштва купаца и продаваца који имају малу економску моћ. Параметри који одређују равнотежно стање су равнотежна количина и цена добара у условима савршене или потпуне конкуренције. Оваква тржишна равнотежа обезбеђује максимум друштвеног благостања, али није остварива у пракси.

Тржишно стање које, такође, представља идеал, али је екстремно различито од потпуне конкуренције, је чист монопол. Приказане су равнотежне солуције у монополу и начин одређивања равнотежних обима производње и продаје и продајних цена. Постоје различити облици монополских ситуација (монопол, монопсон, билатерални монопол, дискриминација цена) код којих зависно од дефиниције долази и до промена фактора који доводе до стања равнотеже (на пример уколико постоји један продавац на супрот мноштву купаца и обрнуто). Општа одлика сваке равнотеже на монополисаном тржишту је одсуство конкуренције и формирање основних параметара равнотеже у складу са интересима монопола.

Између ова два фундаментална тржишна модела налазе се све реалне многобројне и разноврсне тржишне ситуације, тако да је један истраживач ове проблематике за ограничену конкуренцију рекао да је "џунгла између потпуне конкуренције и монопола". Са историјског становишта, неопходно је најпре описати услове у теорији и пракси, који су довели до преокрета у теорији цена 1933. године појавом две књиге на два различита континента које су описивале тржишну реалност - "Економика ограничене конкуренције" Џ. Робинсон и "Теорија монополистичке конкуренције" Е. Чемберлин. Ова два аутора су независно један од другог формулисали нову теорију цена која је одговарала стварности. Појави нових економских идеја допринела је критика теорија цена италијанског економисте П. Срафе (P. Sraffa) двадесетих година двадесетог века, која је била заснована на критици теоријског наслеђа А. Маршала.

У почетку нова теорија цена је бележила успехе међу економистима, али после другог светског рата јавили су се и њени критичари. У оштрим и противуречним дискусијама нарочито су се истакли амерички писци који су посебно формулисали две тезе против учења о ограниченој конкуренцији - тезу неизвесности и тезу фиксираних цена.

У новијој литератури описана су и нова тржишна стања као што су олигополи и дуополи код којих постоји мали број независних продаваца од којих сваки делује монополистички. Због разноврсности и сложености ових тржишних структура врши се њихово груписање у она решења која се односе на тржишта са хомогеним производом (Курноов, Штакелбергов и Боулијев дуопол, ако и случај међусобног споразумевања) и на тржишта са диференцираним производима за чију анализу се користи испупчена крива тражње.

Државна интервенција у области цена је константно присутна у свим земљама без обзира на степен њиховог привредног развоја. Мерама економске политике може се утицати како на општи ниво цена, тако и на релативне цене. Поред одржавања опште стабилности цена, држава регулише и релативне односе између цена уз помоћ посредних, непосредних и комбинованих мера.

Нове парадигме цена, које су се јавиле од другог светског рата до данас, укључују све значајније светске економисте који су тражили рационал-

на решења за многа отворена економска питања међу којима су: К. Боулдинг, П. Самуелсон, М. Фридман, Џ. Робинсон, Џ. К. Галбрџ, М. Моришима, Вон Нојман, П. Срафа, Џ. Дебреу, Џ. Дорфман, Х. Симон, В. Леонтиев и многи други.

Посебно су издвојена два савремена правца економске мисли који су и данас владајући у теоријском и економско-политичком смислу. Реч је о економици понуде и школи рационалних очекивања (ратех школи). После упознавања са условима у којима су оне настале, приказан је основни теоријско-аналитички инструментаријум којим се служе у решавању актуелних привредних проблема.

На крају, дат је историјски преглед основних школа које су се бавиле анализом функционисања система цена у бившим социјалистичким земљама, тзв. "социјалистичка контроверза".

На основу укратко изложеног садржаја, може се приметити да ова књига обухвата срж микроекономске науке и да се бави механизмом формирања цена у читавом спектру различитих ситуација. На тај начин могу се сагледати карактеристике система цена са свих страна. Садржина књиге представља теорију и политику цена у ужем смислу, пошто ова научна област, поред ових, обухвата и неке друге предмете истраживања, као што су понуда, тражња, општа привредна равнотежа, економија благостања, спољна трговина и цене итд. Због тога се ова књига може користити за продубљивање знања из ове научне области, пре свега од стране студената и последипломаца.

У излагању економске проблематике аутор је, поред теоријског, користио и историјски метод. Да би се у потпуности разумеле поједине теорије треба их објаснити са становишта времена њихове појаве, владавине и критике. На тај начин, добија се потпунија слика о значају појединих теорија за решавање текућих проблема и постигнутим резултатима.

Посебно треба нагласити актуелност књиге, јер су издвојене важеће теоријске парадигме и начини формирања цена у савременим условима. Државна интервенција у области цена је неминовност, тако да је познавање улоге државе и последица њених акција једно веома значајно питање.

Укратко, пажљиви читалац ове књиге може теоријско-логички и историјски конзистентно пратити развој ове економске области и, без обзира на перманентне промене, разумети суштину, као код сата, прецизног функционисања механизма цена.